طرح درس کلاس پرورش خلاقیت

مؤلف: هادی چهره‌گشا

حتی بدون نوشتن یك کلمه یا کشیدن یك نقاشی هم می‌توان خلاق بود؛ با شکل دادن به شخصیت یك فرد. این نیز کاری بزرگ است.

اتی هیلسوم

مبحث اول

تعاریف و تبیین اصل اول خلاقیت

این مطالب برای آن دسته از افرادی نیست که:

نوگریز هستند(کسانی که از تازه‌گی متنفراند)
کارمند یا معتقد به انجام فعالیت‌های خشك و پس‌رونده هستند.
افرادی که ترسو هستند و از واقعیات فرار می‌کنند.
کارهای یکنواخت را می‌پسندند.
مخالف رؤیاپردازی هستند.

این مطالب برا**ی** آن دسته از افراد**ی** است که:
عاشق تفریح و بازی‌ند و عاشق چیزهای جدید، شوخی هستند و ذهنی انعطاف‌پذیر دارند.
دوست دارند آینده را ببینند.
ایده‌های جسورانه و اعمال با شهامت را دوست دارند.
دوست دارند تغییری ایجاد کنند.
عاشق رؤیاپردازی هستند.[۱]

بی ارتباط نیست تعریف کوتاهی نیز از هوش ذکر کنیم:
«بعضی محققان بر این عقیده‌اند که هوش به مفهوم کلی یعنی توانایی حل خلاقانه‌ی مسائل».[۲]

تعریف خلاقیت:[۳]

- خلاقیت یعنی با تغییر در روش مواجهه‌ی با مسائل و مشکلات و طرح‌ها راهی نو برای حل آن‌ها پیدا کرد.
- گیزلین معتقد است: خلاقیت، عمیق‌تر نگاه کردن و خارج شدن از پشت درهای بسته است. خلاقیت میل به دانستن است.
- البرشت(۱۹۸۷): خلاقیت و نوآوری و وجه تمایز آنان را به این صورت مطرح کرده که خلاقیت یك فعالیت ذهنی و عقلانی برای به وجود آوردن اندیشه‌ی جدید و بدیع است. نوآوری تبدیل خلاقیت اندیشه‌ی نو به عمل و یا نتیجه است.

ویژگی‌های افراد خلاق و نوآور:

- گیلفورد(۱۹۵۱) اشاره می‌کند که افراد خلاق انعطاف‌پذیر هستند و در ارایه‌ی راه‌حل اندیشه‌ی بکر و بدیع، آمادگی بسیار دارند.
- کانچر و پیترسن (۱۹۸٤) معتقدند افراد خلاق به استقلال و ناهم‌نوایی تمایل دارند؛ در مواردی که دستورهایی برخلاف میل و اعتقادات خود دریافت کنند، به سرپیچی از آن‌ها تمایل نشان می‌دهند.

۱- با كمي تغيير برگرفته از كتاب «مگا خلاقيت» نويسنده: دكتر آندره جي. الينيكف؛ مترجم: مارال شيخزاده؛ ناشر: مؤسسه‌ي فرهنگي رفاهي رسا، چاپ سوم ۱۳۸۸؛ صفحه‌ي ۸.
۲- با كمي تغيير برگرفته از كتاب «مگا خلاقيت» نويسنده: دكتر آندره جي. الينيكف؛ مترجم: مارال شيخزاده؛ ناشر: مؤسسه‌ي فرهنگي رفاهي رسا، چاپ سوم ۱۳۸۸؛ صفحه‌ي ۷٤.
۳- برگرفته از سايت http://www.creativity.ir

- رضائیان (۱۳۷۹) به نقل از استینر، گری، ویژگیهای افراد خلاق را شامل موارد زیر می‌داند:

- دیدگاه‌ها و فکرها و تجربیات حاصل از منابع گوناگون را به هم ارتباط می‌دهند و آن‌ها را با توجه به نقاط ضعف و قوت‌شان بررسی و ارزیابی می‌کنند.
- معمولاً برای حل مسایل چندین راهکار بدیل، اراده می‌کنند.
- تردید در مورد صحت پیش فرضهای قبلی را نیز روا می‌دانند.
- فی البداهه می‌توانند از نیروهای حسی، ذهنی و بینشی مدد بگیرند.

تعریف علاقه‌مندی: آن چیزهایی است که فرد به آن‌ها علاقه دارد و با «دوست دارم» از آن یاد می‌کند.

تعریف ویژه‌گی رفتاری: آن نوع ویژه‌گی است که در رفتار و عمل فرد بروز پیدا می‌کند؛ مثلاً فرد ادعا دارد که با افراد مختلف خیلی زود دست به یقه می‌شود.

تعریف ویژه‌گی اخلاقی: آن نوع ویژه‌گی است که ریشه‌ی رفتار فرد است مثلاً این‌که فردی با دیگران زود دست به یقه می‌شود می‌تواند از روحیه‌ی پرخاش‌گری و یا حساس بودن وی نشأت بگیرد.

* قابل ذکر است که گاهی چند ویژه‌گی اخلاقی با هم منجر به ایجاد و صدور و بروز یك ویژه‌گی رفتاری می‌شوند.

* می‌توان مثال درخت را برای تفهیم هرچه به‌تر موضوع ارائه کرد: ریشه‌ی درخت مثل ویژه‌گی اخلاقی؛ تنه و شاخه‌های درخت ویژه‌گی رفتاری، برگ ها و میوه‌ها مثل علاقه‌مندی‌ها خواهند بود.

دو ویژه‌گی دیگر انسان‌های خلاق:

- انسان خلاق کسی است که به محض شناختن عادات و رفتار ناپسند خود درصدد رفع آن‌ها بر می‌آید و از انتقاد علیه خود برنمی‌تابد.
- انسان خلاق کسی است که با دریافتن ویژگی‌های خوب و مثبت وجود خویش به آن سطح از ویژگی‌ها اکتفا نکرده و گام‌های بعدی را برای رسیدن به پیشرفت و تعالی سریع‌تر برمی‌دارد.

«هر فرد می‌تواند[٤] کم‌تر یا بیش‌تر خلاق باشد، اما نمی‌تواند اصلاً خلاق نباشد. هم‌آن شخص می‌تواند در یك حالت کم‌تر خلاق باشد و در حالت و شرایط دیگر، بیشتر. خلاقیت بیشتر درجه‌ای از نبوغ و ابتکار است تا قسمتی ثابت از فرآیند تفکر انسان».

٤- با كمي تغيير برگرفته از كتاب«مگا خلاقيت» نويسنده: دكتر آندره جي. الينيكف؛ مترجم: مارال شيخزاده؛ ناشر: مؤسسه‌ي فرهنگي رفاهي رسا، چاپ سوم ۱۳۸۸؛ صفحه‌ي ٧٤.

ویژه‌گی‌های شخصیتی با توجه به نیم‌کره‌های مغز

الگوی تمایلات تفکری در مغز چهارربعی [۵]

اکثر افراد با تقسیم مغز به دو نیم‌کره چپ و راست آشنا هستند.[۶] اگر بخواهیم دقیق بگوییم، این قسمت‌ها قشر نیمکره‌ها هستند و حدود ۸۰ درصد مغز را در بر می‌گیرند. هر یک از نیم‌کره های مغزی ساختار جداگانه‌ای به نام سیستم لیمبیک دارند که در زیر آن جای گرفته است. هر کدام از این ٤ ساختار مغز، سیستم تفکری مخصوص به خودشان را دارند. جالب است بدانید که در اکثر انسان‌ها (در حدود ٦٠ درصد) دو تا از این ٤ ساختار تسلط دارد یعنی اکثر افراد تمایل دارند که دو تا از این ٤ ساختار را بیش‌تر به کار گیرند، ۲۰ درصد تسلط سه تایی دارند، ۷ درصد، تسلط چهارگانه دارند؛ حال می‌خواهیم بدانیم که ویژگی تفکری هر کدام از این ٤ ساختار چگونه است؟

- تفکر ربع A (نیمکره چپ) واقعی، منطقی، انتقادی، تحلیلی، فنی و کمی است. افرادی که بیشتر از نیم‌کره چپ‌شان استفاده می‌کنند، ترجیحاتی برای موضوعاتی خاص در مدرسه و در حرفه‌های مشخص دارند، قلمروهای درسی مورد پسند آن‌ها حساب، جبر، حسابداری و فناوری می‌باشد. وکلا، مهندسین، دانشمندان کامپیوتر، تکنیسین‌ها، بانک‌داران و فیزیک‌دانان تفکر ربع A را ترجیح می‌دهند.
- تفکر ربع B (لیمبیک چپ) محافظه کار، ساختار یافته، با توالی، با جزئیات و طرح‌ریزی شده منظم و با پشتکار است. طراحان، مدیران اجرایی و دفترداران، نمایان‌گر تمایل تفکری ربع B هستند. این افراد در باره «ما همواره این کار را به این صورت انجام داده‌ایم» یا «قانون و نظم» و یا «بی‌خطر بازی کن» صحبت می‌کنند. آن‌ها را مشکل‌پسند و یا سخت‌کوش می‌نامند.
- تفکر ربع C (لیمبیک راست) بین فردی، عاطفی، حسی و نمادین است. این ربع با آگاهی از احساسات، هیجانات فیزیکی، ارزش ها، موسیقی و ارتباطات سر و کار دارد. فرهنگ ربع C انسان‌گرایانه، هم‌یارانه و معنوی است. معلمان، پرستاران، مددکاران اجتماعی و موسیقی‌دانان این ربع را ترجیح می‌دهند.
- تفکر ربع D (نیمکره راست) بصری، کل‌نگر، استعاری، خلاق، تخیلی، شهودی، نوگرا، مفهومی و فضایی است. افرادی که تفکر ربع D را ترجیح می‌دهند موضوعات هنری مانند نقاشی و مجسمه سازی، هندسه، طراحی، شعر و معماری را می‌پسندند.

۵- منبع : مقاله " چهارراه خلاقیت " -تهیه کننده : هدی احمدی - مجله سپیده دانایی- بهمن ۱۳۸۷ برگرفته از fekreno.org

٦- «مغز چپ شامل: کلمات، منطق، اعداد، توالي، درك خطوط، تجزیه و تحلیل و فهرست و مغز راست شامل: آهنگ،درك سه بعدي، درك حجم، تصورات، رؤیاهاي روزانه، رنگ و کلیت مي‌باشد». نقل از کتاب ۱۰ راه حل براي رسیدن به نیروي نبوغ خلاق اثز توني بازان؛ مترجم: حورزاد صالحي؛ انتشارات پل؛ سال نشر ۱۳۸٤؛ صفحه‌ي ۳۲.

انواع ویژه‌گی‌ها:

- ویژه‌گی‌های اخلاقی: آن دسته از ویژه‌گی‌ها هستند که ریشه‌ی افعال آدمی نامیده می‌شوند و صفت و خصوصیت او نام گرفته‌اند؛ مثل بد اخلاق یا عصبی بودن، اجتماعی و جمع‌گرا بودن، احساساتی بودن
- ویژه‌گی‌های رفتاری: آن دسته از افعال آدمی هستند که از او سر زده‌اند و ریشه‌ی این اعمال در ویژه‌گی‌های اخلاقی وی نهفته است. مثل: کتك‌کاری با دیگران، خندان، اهل مهمانی رفتن
- علاقه‌مندی‌ها: چیزها و اموری است که آدمی به آن‌ها علاقه‌مند است و به نوعی آن‌ها را دوست دارد؛ مثل: دوست داشتن بعضی از غذاها، علاقه به نوعی از ورزش.